

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Lotten Berggren

Romernas barn
Minoritetsrättigheter och diskriminering i förhållande
till LVU

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Sverker Jönsson

Termin: VT 2015

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte	4
1.3 Frågeställningar	5
1.4 Metod och material	5
1.5 Avgränsningar	6
1.6 Dagens forskningsläge	6
1.7 Disposition	7
1.8 Begreppsanvändning	7
2 ROMERNAS HISTORIA I SVERIGE	8
2.1 1500-1800-talet	8
2.2 1900-talet	9
2.2.1 Inreseförbud	10
2.2.2 Tvångssterilisering	11
2.2.3 Registrering	11
2.2.4 Omhändertagande av barn	12
2.2.4.1 Var romer överrepresenterade bland omhändertagna barn under 1900-talet?	13
3 ROMERNA – ETT MINORITETSFOLK	15
3.1 Minoritetsrättigheter	15
4 LAGEN OM VÅRD AV UNGA	17
4.1 Allmänt om lagen	17
4.2 Val av placering	18
5 DISKRIMINERING	20
5.1 Vad innebär diskriminering?	20

5.2 Romers rättigheter – en rapport från Diskrimineringsombudsmannen	20
5.2.1 Anmälningar angående LVU	22
6 OMHÄNDERTAGANDE AV ROMSKA BARN – EN RAPPORT FRÅN SOCIALSTYRELSEN	23
6.1 Bakgrund	23
6.2 Beslutsfattande angående LVU	23
6.3 Fler romska barn tvångsomhändertagna?	24
6.4 Placering av barnen	25
6.5 Rätt till identitet och kultur	26
7 ANALYS OCH SLUTSATSER	28
7.1 Påverkar en romsk bakgrund beslutsfattandet om LVU?	28
7.2 Borde en romsk bakgrund påverka beslutsfattandet om LVU?	29
7.3 Lever historien kvar idag?	30
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	32

Summary

This essay accounts for caretaking of Roma children according to LVU (the law on the care of youth). The presentation contains a brief summary of the history of Roma people in Sweden, which includes socially disadvantaged situations and discrimination.

Since 2000, Roma is one of Sweden's minority people. This entails that authorities in Sweden shall act for preservation of the Roma culture and language. The essay examines if social services, as they make a decision about caretaking of a Roma child, take special measures to fulfill the rights that the Roma enjoy since they are one of the national minorities. The purpose of this essay is also to present if eventual discrimination within social services may have an impact on the decisions that are made regarding forced caretaking of Roma children.

Reports from Equality Ombudsman (Diskrimineringsombudsmannen) and a survey made by National Board of Health and Welfare (Socialstyrelsen) shows that discrimination against Roma figure within social services. The report from National Board of Health and Welfare also shows that the social services have lacking knowledge of Roma culture and the meaning of being a part of a minority people.

The workers in social services has great influence over the decisions that are made about caretaking according to LVU. This means that if discrimination occurs in social services, it may lead to unjust treatment of Roma.

Moreover, social services' lack of knowledge about minority rights may also lead to inadequate decisions about forced caretaking of Roma children.

Sammanfattning

Denna uppsats behandlar omhändertagande av romska barn i enlighet med LVU (lagen om vård av unga). Framställningen innehåller en översiktlig redogörelse för romernas historia i Sverige vilken har kantats av utsatthet och diskriminering.

Romerna räknas sedan år 2000 till ett av Sveriges minoritetsfolk. Det innebär att myndigheter särskilt ska verka för att bevara romernas, och då synnerligen barnens, kultur och språk. Uppsatsen undersöker således om socialtjänsten vid ett tvångsomhändertagande av ett romskt barn vidtar särskilda åtgärder för att uppfylla minoritetsrättigheterna som romerna besitter i form av ett minoritetsfolk. Syftet med framställningen är även att redogöra för om eventuell diskriminering inom socialtjänsten kan påverka beslut som fattas angående tvångsomhändertagande av romska barn.

Av rapporter från DO och Socialstyrelsen framgår att diskriminering av romer förekommer inom socialtjänsten. Socialstyrelsens rapport visar även att det inom socialtjänster råder en stor okunnighet om den romska kulturen och vad det innebär att uppbära minoritetsstatus.

De som arbetar inom socialtjänsten har stor inverkan på beslutet som fattas om omhändertagande enligt LVU. Detta innebär att ifall det förekommer diskriminering inom socialtjänsten kan det leda till orätt behandling av romer. Socialtjänstens okunskap om minoritetsrättigheter kan dessutom leda till att felaktiga beslut fattas angående tvångsomhändertagande av romska barn.

Förkortningar

DL	Diskrimineringslag (2008:567)
DO	Diskrimineringsombudsmannen
EU	Europeiska unionen
FN	Förenta nationerna
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I Europa uppskattas det leva femton miljoner romer och de utgör därmed kontinentens största minoritet utan eget territorium.¹ Uppgifter om antalet romer i Sverige varierar men enligt Romska Ungdomsförbundet lever ungefär hundra tusen romer i Sverige idag.² Romerna har länge varit en utsatt och diskriminerad grupp i samhället, både i Sverige och i andra delar av världen. I många sammanhang är de det än idag.

Romerna utgör en av Sveriges fem minoritetsgrupper. Enligt Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen) ska det allmänna verka för att bevara gruppernas kultur och språk.

År 2006 kom Socialstyrelsen med en rapport om omhändertagande enligt Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Socialstyrelsen riktade då kritik mot socialtjänsterna för bristande kunskap om romernas kultur och vad det kan innebära att de uppbär minoritetsstatus.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att redogöra för hur romer blir behandlade i LVU-ärenden. Jag avser att undersöka den problematik som Socialstyrelsen uppmärksammade i sin rapport från 2006, det vill säga hur arbetet inom socialtjänsten kan tänkas påverkas, eller bör påverkas, av romernas minoritetsstatus. Tanken är även att granska om en kulturell tillhörighet kan påverka själva beslutet att tvångsomhänderta ett barn, till exempel på grund av diskriminerande föreställningar om en viss kultur eller ett visst sammanhang.

---

¹ Cederberg (2010), s. 14.

² http://www.romernashistoria.se/vi_laser_om_romer/index.php

Framställningen kommer dessutom innehålla en redogörelse för romernas historia i Sverige. Detta då jag anser att åtminstone en överblick av romernas historia är nödvändig för att få en förståelse för deras situation idag. Jag kommer fokusera på 1900-talet då det var under den tiden tvångsomhändertagande av barn blev allt vanligare.

Tvångsomhändertagande av barn kommer även vara i viss fokus i uppsatsens historiska del.

1.3 Frågeställningar

Med min uppsats ska jag besvara följande frågeställningar:

1. *Hur ser romernas historia ut i Sverige?*
2. *Vid ett tvångsomhändertagande av barn, påverkas fallet av att barnet är rom och i så fall på vilket sätt?*
3. *Vid ett tvångsomhändertagande av barn, borde fallet påverkas av att barnet är rom och i så fall på vilket sätt?*

1.4 Metod och material

För att få en förståelse för vad det innebär att vara del av en minoritetsgrupp samt för att få en överblick över LVU och diskrimineringslagen (2008:567) (DL) har jag i viss mån använt mig av rättsvetenskaplig metod. Det vill säga jag har studerat lagar, förarbeten och doktrin i den utsträckning som jag ansett behövlig för att uppnå syftet med min uppsats.³ Dock har jag inte funnit någon praxis som varit av betydelse för min framställning. Således har jag för att utreda dagens situation för romer använt mig av Socialstyrelsens lägesbeskrivning samt Diskrimineringsombudsmannens (DO) rapporter inom ämnet.

För att kunna redogöra för romernas historia har jag använt mig av litteratur som främst varit framställd av socionomer då det finns begränsat skrivet inom ämnet av rättshistoriker. Jag har även använt mig av Socialstyrelsens

---

³ Sandgren (2007), s. 37f.

och regeringens egna framställningar om sin diskriminering av romer under historien.

I den avslutande delen har jag använt mig av ett rättshistoriskt perspektiv, vilket i det här avseendet innebär att jag kommer utforska historiska mönster och applicera dem på dagens situation.

1.5 Avgränsningar

Det finns många regelverk som reglerar romernas rättigheter, både i svenska lagar, på EU-nivå och ifrån FN. Jag har valt att fokusera på romernas rätt som minoritetsgrupp och då de rättigheter som stadgas i minoritetslagen.

Av utrymmesskäl kommer endast en kort redogörelse göras av de delar av DL som jag ansett kunna spela in i ärenden om LVU.

1.6 Dagens forskningsläge

Det finns mycket skrivet om romernas historia. Under lång tid har dock romernas historia beskrivits från ett icke-romskt perspektiv som byggts på förutfattade meningar snarare än forskning.⁴ För min historiska framställning har jag försökt använda mig av litteratur framställt av forskare som gjort en ansats till att skriva ur ett objektiva eller ett romskt perspektiv. Detta då en redogörelse för diskriminering och utsatthet med fördel görs ur ett inifrånperspektiv, det vill säga att skildringen utgår från den diskriminerade, inte den som diskriminerar.

Det finns begränsat med forskning om diskriminering på grund av etnicitet. Om diskriminering just inom socialtjänsten finns det dessutom mycket lite material och även här är forskningen främst gjord av icke-romer. Jag har använt mig av Socialstyrelsens rapport från 2006, som trots att den är närmare tio år gammal är det material som finns att tillgå angående romer och LVU idag. Således bedömer jag att denna rapport fortfarande är aktuell.

---

⁴ Montesino (2002), s. 11.

1.7 Disposition

Framställningen ämnar först redogöra för romernas historia med fokus på 1900-talet. Vidare kommer en beskrivning av de aktuella lagområdena minoritetslagen, LVU samt diskrimineringslagen göras. Därefter kommer jag beskriva dagens situation för romer genom DO:s rapporter från 2004 och 2011 samt Socialstyrelsens rapport från 2006 om omhändertagande av romska barn. Avslutningsvis kommer jag summera och kommentera delar av vad som framkommit i uppsatsen.

1.8 Begreppsanvändning

Romer har under historien haft många olika benämningar. I Sverige har vi länge kallat dem ”zigenare” och ”tattare” och det har under olika tidsperioder gjorts eller inte gjorts åtskillnad mellan grupperna. Än idag finns det olika uppfattningar om ”zigenarna” och ”tattarna” är besläktade. Idag föredrar många själva att kallas för romer eller resande. När romerna erkändes som etnisk minoritet i Sverige år 2000 fastställdes att även resande innefattades.⁵ Tillhörigheten till en nationell minoritet i enlighet med 2010 års minoritetslag bygger på etnisk förankring samt självidentifikation. Varje individ avgör själv ifall hen vill omfattas av skyddet som minoritetslagen ställer upp. Det finns inget tvång att ingå i en minoritetsgrupp.⁶ Romer är benämningen jag kommer använda mig av i min uppsats och omfattar samtliga grupper i kategorin romer och resande.

Majoritetssamhället syftar i denna uppsats till majoriteten av befolkningen i samhället, det vill säga de som inte tillhör en minoritet.

---

⁵ Cederberg (2010), s. 14f.

⁶ Prop. 2008/09:158, s. 14.

2 Romernas historia i Sverige

Detta kapitel ger en överblick av romernas historia i Sverige med fokus på 1900-talet. Romernas historia i samband med omhändertagande av barn kommer också avhandlas och kort kommenteras.

2.1 1500-1800-talet

1512 är året man brukar använda för att datera romernas ankomst till Sverige. En romsk familj togs då generöst emot i Stockholm, allt i enlighet med tidens regler om pilgrimer och tiggare. Efter hand började dock folk bli misstänksamma mot romerna som de ansåg vara annorlunda. Anledningen var att en växande främlingsfientlighet genomsyrade hela Europa och hade spridits även till Sverige. Detta ledde till att romerna tvingades flytta ifrån staden.⁷

I början av 1500-talet inleddes en tanke om att det var viktigt att visa sin lojalitet till kronan genom att vara samhällsnyttig. Kungen ville ha kontroll och makt över folket och skapade sig det genom att kontrollera utländsk närvaro i Sverige, begränsa rätten att röra sig fritt samt genom att försöka få de arbetsföra fattiga att arbeta. Efter reformationen kring år 1530 övertog staten ansvaret för fattigvården. Härifrån kan man spåra de första försöken att begränsa tiggeri med hjälp av lagliga föreskrifter. Det stadgades att löst folk hade skyldighet att ta tjänst och ofta ansågs just romer vara ”löst folk”. Kyrkan var också aktiv i motståndet mot romerna och i ett mandat från ärkebiskopen förbjöds prästerna att befatta sig med romer.⁸

Tanken om att uppfylla sina skyldigheter till kungamakten genom nytta kvarstod under 1600-talet. År 1637 kom den första allmänna ”zigenarförordningen” vilken stadgade att alla romer inom ett år skulle förvisas ut ur landet. De som efter årets slut påträffades i Sverige fick

---

⁷ Cederberg (2010), s. 38.

⁸ Montesino (2002), s. 34-37.

antingen slås ihjäl eller jagas över gränsen. I slutet av 1600-talet förvisades en majoritet av romerna till dagens Finland.⁹

Under 1700-talet fortsatte staten försöka kontrollera den fattiga befolkningen genom lagstiftning. Romer behandlades i samma lagar som de så kallade ”lösdrivarna” och förordningarna mot dem hårdnade.¹⁰ Under 1700-talet utvisades många romer på grund av att de ansågs bedriva otillåten näring och handel som inte betraktades som nyttiga.¹¹ De som var kvar beordrades att bosätta sig och söka en laglig tjänst. I slutet på 1700-talet fastställdes socknarnas skyldighet att försörja sina egna fattiga vilket ledde till att många socknar vägrade inflyttning av de som kunde misstänkas bli en fattigvårdsbörda.¹²

Myndigheternas inställning till romer fortsatte vara mycket hård under 1800-talet. Genom en rad restriktioner försvårades romernas möjligheter att försörja sig på sina traditionella vis, såsom kringresande hantverkare, musiker och hästskötare.¹³

2.2 1900-talet

Antiziganism kan beskrivas som en bestående struktur av fientliga föreställningar och nedvärderande inställningar som icke-romer har gentemot romer och den kan ta sig uttryck på många olika sätt.

Antiziganism ligger till grund för hur romer har blivit sedda under århundranden och det är med bakgrund av den uppfattningen som många myndigheters beslut angående romer har fattats.¹⁴

Under början av 1900-talet var uppbyggandet av välfärdssamhället den centrala uppgiften för den svenska staten och socialpolitiken var dess främsta medel för att lyckas med detta. Genom media, myndigheters

---

⁹ Cederberg (2010), s. 38f.

¹⁰ Montesino (2002), s. 50.

¹¹ Cederberg, (2010), s.39.

¹² Montesino (2002), s. 53.

¹³ Cederberg (2010), s. 39.

¹⁴ Cederberg (2010), s. 69f.

utlåtande, vetenskap och skönlitteratur drevs åsikter och teorier fram om vad som främjade välfärdsstaten och vad som hämmade den. Fokus låg på individernas egen anpassning till dåvarande normer. Romerna var den grupp som tydligast utpekades som ett hot mot välfärdsstaten och som således behövde assimileras eller försvinna.¹⁵ I flera motioner, betänkande, utlåtande och diskussioner framhölls hur romernas levnadssätt utgjorde en fara för samhället då de levde efter sina egna lagar och ansågs terrorisera den lokala befolkningen.¹⁶

Med rasbiologins frammarsch under första halvan av 1900-talet följde en diskussion om människors fullvärdighet eller undermålighet. Romerna pekades snabbt ut som en icke önskvärd grupp som inte skulle blandas med den fullvärdiga svenska rasen.¹⁷

2.2.1 Inreseförbud

I den första utlänningslagen, Lag (1914:196) angående förbud för vissa utlänningar att här i riket vistas, slogs det fast att romer inte var önskvärda i riket och att all romsk invandring var förbjuden.¹⁸ Inreseförbudet gällde fram till 1954 och efterlevdes mycket strikt vilket fick konsekvenserna att romerna i Sverige blev helt isolerade från sina släktingar i Europa samt att de romer som försökte fly undan förintelsen under andra världskriget inte hade någon möjlighet att ta sig till Sverige.¹⁹ De romer som trots inreseförbudet fanns i Sverige ville man också driva bort. Detta skulle enligt riksdagens fattigvårdslagstiftningskommitté, ske genom att inskränka romernas rörelsefrihet tills det rädde så dåliga förhållanden att de själva skulle välja att lämna landet.²⁰

Trots att vara ”zigenare” togs bort som grund för avvisning 1954 ansågs det fortfarande viktigt att reglera invandringen. På så sätt ville man se till att Sverige endast fick in människor som man ansåg vara till gagn för samhället

---

¹⁵ Svensson, i Åkerström (red) (1996), *Kriminalitet, kultur, kontroll: en antologi*, s. 127.

¹⁶ Ds 2014:8, s. 26.

¹⁷ Svensson, i Åkerström (red) (1996), *Kriminalitet, kultur, kontroll: en antologi*, s. 128.

¹⁸ Westin (2014), s. 60f.

¹⁹ Cederberg (2010), s. 39.

²⁰ Cederberg (2010), s. 41.

samt hindra inresandet av fattiga utlänningar som skulle ägna sig åt dagdriveri.²¹ Detta trodde man ofta skulle vara fallet för romer och det var således fortsatt svårt för romer att ta sig in i Sverige.²²

2.2.2 Tvångssterilisering

Intresset för rasbiologin och de arvshygieniska tankegångarna under 1900-talet var en bidragande faktor till framtagandet av Lagen (1934:171) om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa och andra som lida av rubbad själsverksamhet, eller den så kallade steriliseringslagen som kom att gälla till 1976.²³ Den antogs för att hindra att de man ansåg hade dåliga anlag, såsom förståndshandikappade, homosexuella, romer och människor med sociala problem, skulle föra vidare sina gener och hota den svenska folkstammen. Lagen möjliggjorde sterilisering utan samtycke och den riktades ofta mot romer. Socialstyrelsen ansåg att det var viktigt att tillämpa lagen på romer då de sågs som en mindervärdig grupp som inte gick att anpassa till samhället och därför utgjorde ett farligt element mot det övriga.²⁴

2.2.3 Registrering

Under århundradet finns det flera rapporter från polisen som försöker kartlägga antalet romer i Sverige. Antalet skiljer sig i rapporterna mellan 2000-8000 individer. Det är oklart varför antalen skiljer sig så mycket åt, men troligtvis kan det bero på både en ökning av romer samt att olika ”grupper” räknades med, till exempel ”lösdrivare” och ”asociala”. Syftet till kartläggningarna var att man ville ha kontroll över romerna för att kunna vidta åtgärder för att tvångsassimilera dem till övriga samhället eller försöka bli av med dem.²⁵

---

²¹ Prop. 1954:41, s. 81-93, återgivet i Ds 2014:8, s. 155.

²² Ds 2014:8, s. 166.

²³ SOU 1933:22, s. 11f.

²⁴ Cederberg (2010), s. 40.

²⁵ Cederberg (2010), s. 41.

2.2.4 Omhändertagande av barn

Staten har länge haft ett ansvar för barn som far illa. Under 1600-talet inrättades i Stockholm Allmänna barnhuset för att omhänderta föräldralösa barn och sedan slutet av 1700-talet har de även sysslat med fosterhemsplaceringar. Historien visar att barnen ofta tvingades arbeta under hårda förhållanden, även in på 1900-talet.²⁶

Ofta var det föräldralösa barn som omhändertogs eller barn till föräldrar som på grund av missbruk, fattigdom eller sjukdom hade svårt att ta hand om sina barn. Kring början av 1900-talet blev tvångsomhändertagande av barn allt vanligare och röster höjdes för att man skulle rikta in sig just på de så kallade ”lösdrivarna” vilket ofta innebar barn till resande eller romer. I ett utlåtande från första kammarens utskott 1897 beskrivs hur man ansåg att omhändertagande var det bästa sättet att undvika att föräldrarnas dåliga inflytande gick över på barnen. Istället kunde barnen växa upp till att bli ordentliga och arbetsamma medborgare. På så sätt skulle man också minska och försvaga de vandrande följlerna.²⁷ Även Socialstyrelsen kom senare med liknande förslag om att man borde omhänderta romernas barn i allt större utsträckning.²⁸ Lösdriverilagen som hade införts 1885 kriminaliserade de fattigas rörlighet vilket gav myndigheterna goda skäl att tvångsomhänderta barn vars föräldrar ansågs vara kriminella, eller i alla fall ohederliga.²⁹

En annan omständighet som försvårade romernas möjlighet att ta hand om sina barn var att de ofta nekades mödrahjälp och barnbidrag. En anledning var att många romer inte var mantalsskrivna³⁰ vilket var ett krav för att få tillgång till de sociala bistånden och försäkringarna. Ofta nekades de rätten med motiveringen att de inte var bosatta i den kommun där de sökte bidrag. För att undvika kostnader och utbetalningar hände det att de lokala

---

²⁶ Westin (2014), s. 141.

²⁷ Första kammarens tillfälliga utskott nr, 1, utlåtande nr. 6, 1897:8, återgivet i Montesino, (2002), s. 110.

²⁸ Westin (2014), s. 143.

²⁹ Westin (2014), s. 141f.

³⁰ Mantalsskrivning var en registrering av befolkningen som kan liknas vid dagens folkbokföring.

myndigheterna försökte köra iväg romerna från kommunen.³¹ Ett annat skäl till varför man nekade romerna rätt till mödrahjälp var att Socialstyrelsen, som betalade ut stödet, gav ut en handbok för mödrahjälpverksamhet 1942. Där skrevs att bidraget inte skulle utbetalas till de som förde ett kringflackande liv. Inte heller skulle man få rätt till mödrahjälp om det riskerade leda till att sådana de ansåg vara olämpliga föräldrar skaffade fler barn. Således kunde mödrahjälp först betalas ut när modern hade steriliserats.³²

2.2.4.1 Var romer överrepresenterade bland omhändertagna barn under 1900-talet?

Under perioden 1920-1995 beräknas det ha omhändertagits minst 250 000 barn.³³ Var romerna överrepresenterade bland dessa barn?

Det finns få studier som har som huvudsyfte att se om just romerna var överrepresenterade vad gäller tvångsomhändertagande av barn. Däremot har romer i intervjuer skildrat sina egna upplevelser med myndigheter och hur både steriliseringar och omhändertagande av barn varit åtgärder som riktats specifikt mot dem.³⁴ De berättar om ett liv där de sällan var önskvärda och följaktligen drevs på flykt runt om i landet. De fick ingen hjälp från myndigheterna för att klara sig och levde i ständig förföljelse och oro över att deras barn skulle tas ifrån dem.³⁵ Även Socialstyrelsens uttalanden, vilka styrde de omständigheter som skulle beaktas vid omhändertagande av barn visar på att romerna var en utsatt grupp som helst inte skulle finnas i samhället.

Sociologen Tommy Lundström har forskat om tvångsomhändertagande av barn under 1900-talet. I sin avhandling skriver han att familjer som utsatts

---

³¹ Montesino (2002), s. 129f.

³² Ds 2014:8, s. 125-127.

³³ Sallnäs & Vinnerljung (2006), återgiven i SOU 2009:99, s. 43.

³⁴ Se bland annat *Den mörka och okända historien: Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet*, s. 99-105 och *Antiziganism i statlig tjänst: Socialstyrelsens behandling av romer och resande under 1900-talet*, s. 146f.

³⁵ Westin (2014), s. 144.

för tvångsomhändertagande ofta lever i socialt utsatta positioner. Han menar dessutom att etniskt ursprung spelar in vid beslutstagandet.³⁶ Även de familjer som har svårt att hävda sin ställning på arbetsmarknaden och de som är beroende av välfärdsstatens bidragssystem har varit mer utsatta och oftare varit föremål för tvångsomhändertagande av barn.³⁷ Lundströms slutsatser styrker teorin om att romer var överrepresenterade vid tvångsomhändertagande av barn under 1900-talet.

---

³⁶ Lundström (1993), s. 183f.

³⁷ Lundström (1993), s. 188f.

3 Romerna – ett minoritetsfolk

Syftet med detta kapitel är att redogöra för vad det innebär att romerna är ett minoritetsfolk och vilka rättigheter det medför.

3.1 Minoritetsrättigheter

Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (vidare ramkonventionen) trädde ikraft i Sverige år 2000. I samband med ratifikationen angavs att Sveriges nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar samt att deras språk erkändes som nationella minoritetsspråk. I och med ikraftträdandet infördes även en minoritetspolitik som ett nytt politikområde. Målet med minoritetspolitiken var att ge skydd för minoriteterna, stärka deras möjligheter till inflytande samt att verka för minoritetsspråken fortsatta levnad.³⁸ För att förtydliga de nationella minoriteternas rättigheter infördes år 2010 Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen).³⁹ Lagen stadgar att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Dessutom ska det allmänna i övrigt främja de nationella minoriteternas, och då särskilt barnens, möjligheter att behålla och utveckla sin kulturella identitet samt användningen av det egna språket.⁴⁰ Med det allmänna menas alla organ som bedriver offentlig verksamhet, bland annat staten, kommunerna, landstingen och förvaltningsmyndigheterna.⁴¹ Förvaltningsmyndigheterna ska också ge de nationella minoriteterna en möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och i möjligaste mån samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.⁴²

---

³⁸ Prop. 2008/09:158, s. 14.

³⁹ Prop. 2008/09:158, s. 31.

⁴⁰ 4 § minoritetslagen.

⁴¹ <http://www.ur.se/Produkter/163546-UR-Samtiden-Sprak-sa-mycket-mer-an-ord-Spraklagen-och-minoritetslagen>

⁴² 5 § minoritetslagen.

Minoritetsrättigheterna innefattar även ett förbud mot assimilering och diskriminering och ett arbete för lika rättigheter.⁴³ Ramkonventionens art 5 innehåller bestämmelser om att staten ska avhålla sig från åtgärder som syftar till tvångsassimilering samt motverka all politik som leder till sådana följder.⁴⁴

År 2006 tillsattes Delegationen för romska frågor vars uppgift var att nationellt pådriva ett förbättrande av romernas situation i Sverige. Detta skulle göras genom att bland annat utreda och analysera romernas situation i Sverige samt försöka informera och sprida kunskap om situationen till allmänheten, kommuner och myndigheter.⁴⁵ År 2010 kom delegationen med ett förslag på en strategi som skulle ha som mål att stänga välfärdsgapet mellan romer och det övriga samhället. Den skulle häva romernas maktunderläge samt reparera romernas tillit till majoritetssamhället och överbrygga förtroendeklyftan.⁴⁶ Genom förslaget beslutade regeringen om en strategi för romsk inkludering under åren 2012-2032.⁴⁷ Det övergripande målet är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som en icke-rom.⁴⁸

---

⁴³ SOU 2010:55, s. 90.

⁴⁴ SOU 2010:55, s. 91.

⁴⁵ Dir. 2006:101, s. 8.

⁴⁶ SOU 2010:55, s. 17.

⁴⁷ <http://www.regeringen.se/sb/d/15562/a/186402>

⁴⁸ SOU 2010:55, s. 23.

4 Lagen om vård av unga

För att kunna bedöma om romerna på något sätt behandlas, eller bör behandlas annorlunda än människor från majoritetssamhället behöver en redogörelse för LVU göras. Detta kapitel beskriver lagen och hur arbetet kring lagen bör ske.

4.1 Allmänt om lagen

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) reglerar tvångsomhändertagande av personer vanligtvis under 18 år men även i vissa fall under 20 år. Frivillig vård av unga ska beredas med stöd av Socialtjänstlagen (2001:453) (SoL) och endast om det kan antas att behövlig vård inte kan ges med vederbörligt samtycke blir LVU tillämplig.⁴⁹ Beslutet om vård enligt LVU meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden. Ansökan skall bland annat innehålla en redogörelse för den unges förhållande, de omständigheter som utgör grund för att den unge behöver beredas vård samt den vård som socialnämnden avser att anordna.⁵⁰ Socialnämnden måste göra en utredning om den unges förhållanden innan beslut kan fattas om att göra en ansökan hos förvaltningsrätten.⁵¹

Det finns två olika typer av fall som kan ligga till grund för ett tvångsomhändertagande. Det ena kallas för beteendefall och beror på den unges eget beteende.⁵² Den andra grunden beror på brister i omsorgen hemma eller på något annat förhållande i hemmet, de så kallade miljöfallen. Omständigheterna i hemmet ska vara av sådan grad att det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.⁵³

---

⁴⁹ 1 § LVU.

⁵⁰ 4 § LVU.

⁵¹ Strömberg, Lundell (2011), s. 145.

⁵² 3 § LVU.

⁵³ 2 § LVU.

4.2 Val av placering

När ett beslut om vård enligt LVU har fattats av förvaltningsrätten är det socialnämnden som beslutar om hur vården ska utformas och var den unge ska vistas under vårdtiden.⁵⁴ Socialstyrelsen har gett ut allmänna råd om hur LVU bör tillämpas. Det är viktigt att ha i åtanke att LVU är ett komplement till SoL och att de principer som gäller för SoL även gäller för LVU. Således ska alltid, precis som stadgas i 1 § SoL, barnets bästa utgöra grunden för alla beslut som fattas angående omhändertagande enligt LVU.⁵⁵ Principerna om kontinuitet, flexibilitet och närhet, vilka behandlas ytterligare nedan, skall också beaktas vid beslut om hur den unges vård skall utformas.⁵⁶

Som huvudregel bör vården genomföras i samverkan med den unges föräldrar eller vårdnadshavare, undantag görs dock om syftet med själva vården skulle hämmas vid ett sådant förfarande.⁵⁷ Vård med stöd av LVU är en temporär åtgärd och i de allra flesta fallen är målet att den unge skall kunna återförenas med sina föräldrar. Således är det viktigt att vid val av placering ta hänsyn till vårdnadshavarens grundläggande värderingar för att undvika onödiga förändringar i barnets förhållanden. Socialstyrelsen påpekar att detta är speciellt viktigt för barn av annat kulturellt ursprung.⁵⁸ Barn som omhändertas på grund av vårdnadshavarens oförmåga eller liknande omständigheter bör i enlighet med närhetsprincipen placeras i närheten av det egna hemmet.⁵⁹

En annan viktigt princip som ska beaktas vid beslut om placering är kontinuitetsprincipen. Enligt Socialstyrelsen bör principen tolkas så att möjligheter att placera barnet i hens naturliga nätverk bör utredas och

---

⁵⁴ 11 § LVU.

⁵⁵ Bramstång (1985), s. 292f.

⁵⁶ Bramstång (1985), s. 290.

⁵⁷ Strömberg, Lundell (2011), s. 148.

⁵⁸ SOSFS 1997:15, s. 59.

⁵⁹ Prop. 1979/80:1, s. 214-217.

beaktas. Socialtjänsten ska således undersöka om någon anhörig eller annan närstående kan ta emot barnet.⁶⁰

Socialstyrelsen framhåller vidare att valet av vård ska anpassas till varje barns enskilda behov vilket även följer av flexibilitetsprincipen.⁶¹ Bedömningen ska göras utifrån vad som är bäst för barnet och barnets bästa ska alltid beaktas, utredas och redovisas. Barnen kan dock inte ses helt isolerade från sina föräldrar.⁶² Detta följer av Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) som stadgar att staten ska respektera föräldrars rätt att tillförsäkra sina barn en uppfostran och undervisning som står i överensstämmelse med deras egna övertygelser.⁶³ Således måste man vid ett beslutsfattande angående LVU försöka ta hänsyn till föräldrarna och skapa ett samarbete med dem.⁶⁴

---

⁶⁰ SOSFS 1997:15, s. 61.

⁶¹ SOSFS 1997:15, s. 60.

⁶² Socialstyrelsen (2006), s. 18.

⁶³ Art 2 tilläggsprotokoll nr 1 till Europakonventionen.

⁶⁴ Socialstyrelsen (2006), s. 18.

5 Diskriminering

Detta kapitel redogör för vad diskriminering innebär i samband med etniskt ursprung. Även Diskrimineringsombudsmannens rapporter om diskriminering av romer avhandlas.

5.1 Vad innebär diskriminering?

Diskrimineringslagen (2008:567) (DL) har som ändamål att motverka diskriminering och att främja lika rättigheter oavsett till exempel etnisk tillhörighet.⁶⁵ I lagen avses med diskriminering bland annat direkt och indirekt diskriminering samt trakasserier.⁶⁶ Diskriminering inom socialtjänstens verksamhet är förbjuden.⁶⁷ Detta förbud innefattar beslutsfattande och handläggning av ärenden såsom information, rådgivning och uppsökande verksamhet. Förbudet omfattar även ett faktiskt trakasserande bemötande och underlåtenhet att agera. Diskriminering får inte heller orsaka osakliga skillnader i stöd eller andra åtgärder.⁶⁸

5.2 Romers rättigheter – en rapport från Diskrimineringsombudsmannen

År 2011 utgav Diskrimineringsombudsmannen (DO) en rapport angående diskriminering av romer i Sverige. Rapporten byggde på anmälningar från romer som kommit in till DO åren 2004-2010.⁶⁹ DO gav även ut en rapport om diskriminering av romer redan år 2004. En undersökning om romers upplevelser av diskriminering som redovisades i rapporten visade att 90 procent av de tillfrågade anser att Sverige i hög grad är ett rasistiskt land och ett land som är fientligt inställt till romer.⁷⁰

---

⁶⁵ 1 § DL.

⁶⁶ 4 § DL.

⁶⁷ 13 § DL.

⁶⁸ Diskrimineringsombudsmannen (2011), s. 46.

⁶⁹ Diskrimineringsombudsmannen (2011), s. 13.

⁷⁰ Diskrimineringsombudsmannen (2004), s. 15.

I rapporten konstaterades att kunskapsluckorna om de bakomliggande orsakerna till romernas situation ofta är stora. Bristen på kunskap hos myndigheter, bland annat om statens bidragande roll till diskrimineringen genom historien, framhölls vara en starkt bidragande faktor till romernas marginaliserade ställning i samhället. En historia av möten med myndigheter med antiziganistiska tankemönster, fördomar och föreställningar om romer ansågs också ha bidragit till det misstroende som finns bland romer gentemot myndigheter och andra företrädare för majoritetssamhället.⁷¹

Missförtroendet leder till att romer sällan rapporterar eller anmäler diskriminering. Enligt DO:s rapport från 2011 har det efter dialoger med romer framgått att andra bidragande faktorer till den låga anmälningsbenägenheten ofta beror på en begränsad tilltro till att DO verkligen kan påverka deras situation. Dessutom hör diskriminering ofta till romers vardag vilket påverkar deras ork och benägenhet att ha tilltro till vad en anmälan skulle kunna göra för skillnad.⁷²

Efter undersökningen 2004 startade Ombudsmannen mot etnisk diskriminering arbeten dels för att bygga upp förtroendet mellan romer och myndigheter, dels för att informera romer om deras rättigheter och om hur diskriminering kan motverkas.⁷³ Antalet anmälningar till DO har sedan dess ökat men mörkertalet är fortfarande mycket stort. Endast 30-40 anmälningar per år kommer in från romer till Ombudsmannen för etnisk diskriminering. Anmälningarna rör flera olika områden, bland annat diskriminering på offentliga platser, bostads- och arbetsmarknaden samt inom utbildningsväsendet. Ungefär 20 % av anmälningarna rör diskriminering vad gäller handläggning eller bemötande inom socialtjänsten. En del av dem grundas i att föräldrar upplever diskriminering i samband med att deras barn omhändertas enligt LVU.

---

⁷¹ Diskrimineringsombudsmannen (2004), s. 39.

⁷² Diskrimineringsombudsmannen (2011), s. 22.

⁷³ Diskrimineringsombudsmannen (2011), s. 19.

Många anmälningar avslutas efter en utredning utan att det har vidtagits vidare åtgärder. Det har bland annat berott på bevissvårigheter eller att utredningen inte har kunnat visa att händelsen har någon koppling till någon av diskrimineringsgrunderna.⁷⁴

Även om anmälningarna inte avslutas med rättslig prövning är de viktiga att beakta i arbetet mot diskriminering. DO anser att anmälningarna är en betydande kunskapskälla av ofta komplexa situationer och de används mycket i myndigheters dialoger med romer eller med andra myndigheter och på så sätt bidrar de till att belysa romers upplevelser av kränkningar.⁷⁵

5.2.1 Anmälningar angående LVU

Det saknas i stort sett forskning om diskriminering inom socialtjänsten.⁷⁶ Ingen anmälan om diskriminering av romer inom socialtjänsten har kommit upp till rättslig prövning. Vanligen har anmälningarna avslutats efter utredning med hänvisning till att bevisningen inte har varit tillräcklig vad gäller sambandet mellan händelsen och en persons etniska tillhörighet.⁷⁷

Flera anmälningar om diskriminering inom socialtjänsten rör handläggning och bemötande i samband med sökande för att få bostad eller ekonomiskt stöd. Under senare år har dock anmälningar som rör omhändertagande av barn enligt LVU ökat. Vissa har anmält att barnen som omhändertagits har placerats i icke-romska miljöer. En anmälan rör en kommun som använde IQ-test som en del av underlaget för beslutet om att omhänderta ett romskt barn. En annan anmälan gjordes då en familj inte ansåg sig få tillräckligt stöd och hjälp från socialtjänsten att hitta en ny bostad trots att en ny bostad var ett villkor för att deras barn inte skulle omhändertas enligt LVU. Andra anmälningar rör skolor, hälso- och sjukvårdsenheter som anmäler till socialtjänsten att förhållandena i en romsk familj borde utredas.⁷⁸

---

⁷⁴ Diskrimineringsombudsmannen (2011), s. 20-22.

⁷⁵ Diskrimineringsombudsmannen (2011), s. 23.

⁷⁶ Diskrimineringsombudsmannen (2011), s. 46.

⁷⁷ Diskrimineringsombudsmannen (2011), s. 47.

⁷⁸ Diskrimineringsombudsmannen (2011), s. 46.

6 Omhändertagande av romska barn – en rapport från Socialstyrelsen

I detta avsnitt återges Socialstyrelsens lägesbeskrivning om socialtjänstens arbete med tvångsomhändertagande av romska barn.

6.1 Bakgrund

Regeringens råd för romska frågor förde fram en oro till Socialstyrelsen om att allt fler romska barn omhändertas enligt LVU samt att barnen ofta placeras i icke-romska miljöer. Det ledde till att Socialstyrelsen utförde en studie som sedan publicerades i en rapport år 2006 om omhändertagande av romska barn. Syftet med rapporten var att öka kunskapen om socialtjänstens arbete med romska barn samt att försöka svara på frågan om allt fler romska barn omhändertas för vård enligt LVU. Studien utfördes i samarbete med en romsk referensgrupp med representanter från flera stora romska föreningar.⁷⁹ Utredningen genomfördes bland annat genom att sammanställa data om omhändertaganden enligt LVU under åren 2004 och 2005. Detta gjordes genom enkätundersökningar hos socialtjänster i Sveriges samtliga kommuner då det inte fanns någon annan statistik att tillgå angående etnisk tillhörighet och vård enligt LVU. Socialstyrelsen genomförde även intervjuer angående arbetet kring omhändertagande av romska barn med personal hos socialtjänsterna.⁸⁰

6.2 Beslutsfattande angående LVU

I de allra flesta fallen var omhändertagandena så kallade miljöfall, det vill säga beslutet fattades på grund av omständigheter i hemmet.⁸¹

Socialstyrelsen ansåg att socialtjänsten hade haft goda grunder för besluten som fattats angående ansökan om vård enligt LVU. Dock påpekade de att

---

⁷⁹ Socialstyrelsen (2006), s 3.

⁸⁰ Socialstyrelsen (2006), s. 10f.

⁸¹ Socialstyrelsen (2006), s. 23.

det ibland verkade som om att socialtjänsten väntar allt för länge innan de vidtar åtgärder. Av intervjuerna framgick att många tenderar att avvakta ännu längre då beslutet riktar sig mot en romsk familj. Enligt de genomförda intervjuerna berodde avvaktandet på att handläggarna vill försäkra sig om att alla andra möjliga utvägar försökts då vård enligt LVU är en så pass ingripande åtgärd. En del av personalen uppgav också att de är oroliga för att barnen ska gömmas av familjen och bli helt onåbara för socialtjänsten. Socialstyrelsen påpekar att det är viktigt att socialtjänsten i alla ärenden försöker skapa och upprätthålla ett samarbete med familjen.⁸²

6.3 Fler romska barn tvångsomhändertagna?

Socialstyrelsens bedömning var att kartläggningen de genomförde kunde ge en någorlunda tillförlitlig bild av antalet romska barn som blivit omhändertagna för vård enligt LVU, möjligtvis med undantag för resanderomer. På frågan om fler romska barn omhändertas ansåg de dock inte att det gick att uttala sig om en ökningstrend då deras utredning endast sträckte sig över två år. De tyckte inte heller att det gick att dra några säkra slutsatser om att romska barn var överrepresenterade bland barn som omhändertas för vård enligt LVU. Detta trots att deras undersökning tydde på detta. De ansåg att uträkningen innehöll allt för många osäkra siffror för att kunna dra en säker slutsats.⁸³

Den romska referensgruppen var inte överens med Socialstyrelsen om slutsatserna. Först och främst betonade de att rapporten var skriven ur ett icke-romskt perspektiv vilket inte speglade deras egna erfarenheter utan endast socialtjänstens bild av att arbeta med romer. Referensgruppen ansåg att för att få hela bilden av situationen skulle det vara nödvändigt att få en beskrivning av romers egna upplevelser av möten med socialtjänsten. De ansåg också att Socialstyrelsen hade underskattat antalet romer i Sverige och att rapporteringen av omhändertagande av romska barn var felaktig då

---

⁸² Socialstyrelsen (2006), s 44.

⁸³ Socialstyrelsen (2006), s. 41f.

antalet var för lågt angett. Enligt deras egna erfarenheter och uppfattning var betydligt fler romska barn föremål för vård enligt LVU än barn från majoritetssamhället. De uppgav att socialtjänstens brister i att identifiera romska barn kunde vara en anledning till mörkertalet. Även bristen av resanderomers förekomst i rapporten ansåg de vara en anledning till felrapporteringen då deras egna uppfattning var att resanderomer ofta drabbades av omhändertagande enligt LVU.⁸⁴

6.4 Placering av barnen

Socialstyrelsen ansåg att familjens nätverk generellt sett borde ha utretts mer än vad som framkommit i undersökningen då den romska traditionen är starkt familje- och släktbunden. Det var endast i ett fåtal intervjuer som arbetarna uppgav att de ser nätverket som en resurs och tillgång.⁸⁵ Många av de intervjuade betonade dock fördelen med att placera ett barn i sitt nätverk då hen kan behålla sitt sammanhang och det generellt sett leder till färre uppbrott i sådana placeringar. Flera socialtjänstgrupper uppgav även att de känner till att romer generellt sett har starka släktband. Trots det är det inte fler romska barn som placeras i sitt nätverk. Brist på tillit och kommunikation mellan det romska nätverket och socialtjänsten uppgavs vara försvårande faktorer vid en nätverksplacering. Socialtjänsten saknar också egna kontaktvägar till romer och det är högst ovanligt att försöka leta upp ett romskt familjehem utanför familjens nätverk. Utredningen visade också att det är mycket ovanligt att socialtjänsten aktivt arbetar för att barnet ska få hjälp att behålla sin kultur på något annat sätt än genom fortsatt kontakt med sin ursprungliga familj. Endast i ett av ärendena hade socialtjänsten försökt ge det nya familjehemmet kompetens om romers historia och kultur. Socialstyrelsen bedömde alltså att socialtjänsten brister i att tillgodose barnens rätt att behålla sin kulturella identitet och sitt språk.⁸⁶

---

⁸⁴ Socialstyrelsen (2006), s. 34f.

⁸⁵ Socialstyrelsen (2006), s. 43f.

⁸⁶ Socialstyrelsen (2006), s. 45f.

6.5 Rätt till identitet och kultur

I FN:s konvention om barns rättigheter (vidare barnkonventionen) art 8 och 29 stadgas att kunskap om sig själv och sitt ursprung är viktiga faktorer för att ett barn ska kunna utveckla sin identitet. Trots detta har socialtjänsten i nästan inget av ärendena diskuterat med föräldrarna vad det romska ursprunget innebär för dem och vad det skulle kunna innebära för det omhändertagna barnet. Inte i någon av utredningarna framgår att socialtjänsten har pratat om detta med barnet själv. I intervjuerna uppgav flera att anledningen till detta är att de är osäkra på ifall det skulle vara kränkande att ta upp det faktum att den drabbade familjen är romsk och därför undviker att prata om hur personen upplever sin egen kulturella identitet och vad det kan betyda i det enskilda fallet.⁸⁷

Endast en av socialtjänstgrupperna hade fullgod kunskap om vad minoritetsstatus innebär och på ett medvetet sätt arbetar för att barnet ska få behålla sin kulturella identitet och sitt språk. Övriga grupper saknade mer eller mindre kunskap om detta och hade svårt att se på vilket sätt romer kunde ha särskilda rättigheter som minoritetsgrupp och likställde dem ofta med andra invandrargrupper i samhället. Ofta har det även saknats kunskap om romernas historia av diskriminering och utsatthet i majoritetssamhället och hur detta kan påverka romers tilltro till myndigheter. Socialstyrelsen ansåg att socialtjänsten måste få ökad kunskap om romernas situation samt verka mer regelbundet för att barnens rätt till sin kulturella identitet ska kunna tas till vara på bästa sätt.⁸⁸

Den romska referensgruppen ansåg att det är tydligt att socialtjänsten brister i kunskap om romer, romsk kultur, minoritetsstatus samt vad som kan uppfattas som diskriminerande. De betonade att det är av största vikt att socialtjänsten inser betydelsen av att ett romskt barn placeras inom det romska nätverket och med romers delaktighet. Gruppen var överens om att

---

⁸⁷ Socialstyrelsen (2006), s. 46.

⁸⁸ Socialstyrelsen (2006), s. 47f.

det allra bästa är ifall ett barn kan placeras i ett släktinghem eller i ett romskt familjehem.⁸⁹

Referensgruppen framhöll att det finns flera exempel på när romer har blivit diskriminerade av socialtjänsten. Bland annat genom att familjer inte har fått den hjälp de behöver eller att barnen har omhändertagits på osakliga grunder. Enligt referensgruppen är ofta mötet mellan socialtjänsten och romska familjer högst bristfälligt. De anser att romernas rättigheter förbises och att de bemöts utan någon hänsyn till kulturell förståelse eller insikt i hur man på ett yrkesmässigt passande sätt bör bemöta en romsk klient.⁹⁰

Referensgruppen menar att det ofta brister i dialogen mellan socialtjänsten och den romska familjen och att det finns svårigheter att förstå varandra, både språkligt och i vad som är kulturellt passande.⁹¹

---

⁸⁹ Socialstyrelsen (2006), s. 37.

⁹⁰ Socialstyrelsen (2006), s. 35.

⁹¹ Socialstyrelsen (2006), s. 37.

7 Analys och slutsatser

I det här kapitlet skall jag svara på frågeställningarna samt kommentera och problematisera det material som framkommit i min uppsats.

7.1 Påverkar en romsk bakgrund beslutsfattandet om LVU?

Enligt DO:s rapporter framgår det tydligt att romer fortfarande utsätts för diskriminering i vårt samhälle, både på strukturell nivå såväl som på individnivå. Trots att det idag inte finns något avgjort fall om diskriminering av romer inom socialtjänsten tycks det enligt DO:s rapporter ändå förekomma. Både DO:s rapporter samt Socialstyrelsens rapport från 2006 visar på att avvikande behandling av romer kan förekomma inom socialtjänstens arbete. Om man ser till romernas egna uppfattningar, vilket bör göras för att få en fullständig bild av pågående diskriminering, verkar det dessutom förekomma i inte så ringa omfattning. Om man även beaktar DO:s slutsats om att det finns ett stort mörkertal av diskrimineringsfall på grund av låg anmälningsbenägenhet, finns det flera faktorer som styrker att diskriminering av romer inom LVU-ärenden förekommer. Detta skulle även kunna innebära att romska barn är överrepresenterade bland barn som tvångsomhändertas.

Diskriminering inom socialtjänsten är förbjudet enligt lag. Socialtjänsten spelar en mycket viktig roll i ett LVU-ärende dels då förvaltningsrättens beslut grundas på socialtjänstens ansökan, dels då de avgör hur vården ska utformas. Socialtjänstens arbete ska genomföras i enlighet med tanken om flexibilitet. Detta ger socialtjänsten en möjlighet att anpassa sitt arbete och försöka hitta den lämpligaste lösningen i varje enskilt fall. Dock kan det även öppna upp för handläggarens godtycklighet. En majoritet av de som arbetar hos socialtjänsten har uppfattningar som bottenar i en svensk kultur och i det som är rådande normer i Sverige. Socialstyrelsens rapport från 2006 visar på en okunnighet och oförståelse för romer och den romska

kulturen inom socialtjänsten. Detta skulle kunna påverka de beslut som fattas om vad som anses lämpligt för barn. Att det i intervjuerna med de anställda framkom att några till och med undviker att prata om det faktum att en familj har romsk bakgrund kan vara ett tecken på rädsla inför det främmande vilket kan leda till att felaktiga beslut fattas.

Ifall regeringen vill uppnå sin strategi för att motverka diskriminering av romer är det av yttersta vikt att socialtjänsten arbetar emot diskriminerande föreställningar som kan finnas hos dem och påverka deras arbete.

7.2 Borde en romsk bakgrund påverka beslutsfattandet om LVU?

Minoritetspolitiken syftar till att ge skydd åt romer och deras kultur. Detta innebär att staten och det allmänna har en skyldighet att försöka bevara den romska kulturen och då särskilt barnens möjligheter till att utveckla sin egen kulturella identitet och användning av det romska språket. LVU ska även som huvudregel utformas i samverkan med föräldrar och det ska i de allra flesta fall ses som en temporär åtgärd där målet är att barnet ska kunna återförenas med sina föräldrar.

Vad borde då det här innebära för arbetet om omhändertagande av romska barn enligt LVU? Precis som Socialstyrelsen framhåller är det angeläget att socialtjänsten verkar ännu mer för att placera ett romskt barn i ett nätverk där barnet får tillgång till sin kultur och sitt språk. Det är även viktigt att de som arbetar på socialtjänsten får ökad kunskap om den romska kulturen så att ett samarbetet lättare och bättre kan utvecklas. Romska barn som placeras i en icke-romsk miljö riskerar att tappa delar av sitt ursprung och sin identitet vilket skulle innebära en, i vissa fall, ofrivillig assimilering vilket är förbjudet enligt ramkonventionen. Det skulle också kunna försvåra en eventuell återförening med föräldrarna.

Både DO och Socialstyrelsen poängterar vikten av att kunskap om romernas kultur sprids för att motverka romernas marginaliserade ställning i

samhället. Dock kan kritik riktas mot föreställningen om att socialarbetares fördomar och okunskap ska botas med information om andra kulturer. Socionomen Barzoo Eliassi i ”Diskriminerande föreställningar inom socialtjänsten” beskriver hur fokuset på problemet vid en sådan lösning läggs på individen och inte på en strukturell nivå. Han menar att minst lika viktigt som det är att lära sig om en annan kultur är det att lära sig om diskriminerande föreställningar som finns i sin egen.⁹² En kultursyn och lära förutsätter dessutom att kulturen är statisk och samma för alla. Eliassi beskriver hur stereotypa föreställningar om grupper och kulturer kan hindra socialarbetarna i att uppmärksamma individen.⁹³

Således vill jag poängtera vikten av att alla fall inom LVU ska vara individanpassade. Det innebär att varje individ själv ska få avgöra i vilken mån hans kultur skall spela in. För att kunna ge den möjligheten behövs dock kunskap om vilken roll den romska kulturen *kan* spela.

7.3 Lever historien kvar idag?

Romernas historia är kantad av diskriminering, utsatthet och förföljelse. De har under långa perioder utpekats som ”de andra”, ett folk som inte passar in i samhället utan istället utpekats som ett hot. Birgitta Svensson, professor i etnologi, beskriver hur romerna i historien har utmålats som en kontrast till de önskvärda normerna i samhället. Svensson menar att romernas identitet har hjälpt staten att bestämma vad som accepteras och vad som är att anse som ett hot mot det övriga samhället.⁹⁴

Historien visar hur föreställningar och fördomar om romer har skapats och förts fram av bland annat myndigheter. Genom att Socialstyrelsen i sina råd under 1900-talet avgjorde vem som fick ta del av bidrag bidrog de även till synen på vad samhället godtog. Även beslutet att särskilt rikta in sig på tvångsomhändertagande av barn till resande och romer med motiveringen

---

⁹² SOU 2006:73, s. 263.

⁹³ SOU 2006:73, s. 259.

⁹⁴ Svensson, i Åkerström (red) (1996), *Kriminalitet, kultur, kontroll: en antologi*, s. 126.

att man ville undvika att barnen skulle föra vidare sina föräldrars kultur, kan ses som en tydlig markör av vad som accepterades. När socialtjänsten idag beslutar om vilka barn som ska omhändertas är det återigen en myndighet, med utgångspunkt från de rådande normerna i det svenska samhället, som avgör vilka omständigheter som är lämpliga för ett barn att leva i. Här kan återigen uppmärksammas att de flesta romska barn som tvångsomhändertas är så kallade miljöfall vilket innebär att det är de rådande familjeförhållandena och inte barnens beteenden som leder till beslutet om omhändertagande enligt LVU.

Romerna har genomgående i historien blivit åsidosatta och själva inte fått vara delaktiga i att besluta om frågor som rör dem. En viktig del av dagens minoritetspolitik syftar till att romerna ska få möjlighet att göra just det. I Socialstyrelsens rapport från 2006 beskrivs flera problem som behöver åtgärdas i socialtjänstens arbete med romer vilket såklart är positivt. Dock är det fortfarande Socialstyrelsen som avgör vad som är ett problem och hur det bör lösas. Att den romska referensgruppen inte instämmer med flera av Socialstyrelsens slutsatser visar på att romerna ännu en gång blir åsidosatta i sitt eget ärende.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Departementsserien

Ds 2014:8 Den mörka och okända historien: vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet

Diskrimineringsombudsmannens rapporter

DO: ”Romers rättigheter: diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor”. (2011). Stockholm: Diskrimineringsombudsmannen (DO)

DO: ”Diskriminering av romer i Sverige: rapport från DO:s projekt åren 2002 och 2003 om åtgärder för att förebygga och motverka etnisk diskriminering av romer”. (2004). Stockholm: Ombudsmannen mot etnisk diskriminering

Kommittédirektiv

Dir. 2006:101 Delegation för romska frågor

Propositioner

Prop. 1979/80:1 Om socialtjänsten
Prop. 2008/09:158 Från erkännande till egenmakt: regeringens strategi för de nationella minoriteterna

Socialstyrelsens författningssamling

SOSFS 1997:15 Tillämpningen av lagen (1990/52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Socialstyrelsens lägesbeskrivning

Artikelnr: 2006-131-36 Omhändertagande av romska barn

Statens offentliga utredningar

SOU 1933:22 Förslag till lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller av annan rubbning av själsverksamheten lidande personer
SOU 2006:73 Den segregrande integrationen: om social sammanhållning och dess hinder
SOU 2009:99 Vanvård i social barnavård under 1900-talet
SOU 2010:55 Romers rätt – en strategi för romer i Sverige

Litteratur

Bramstång, Gunnar: *Sociallagstiftningen: en kommentar till socialtjänstlagen, lagen om vård av unga samt lagen om vård av missbrukare*. Stockholm 1985

Cederberg, Irka: *Född fördömd: romerna - ett europeiskt dilemma*. Stockholm 2010

Lundström, Tommy: *Tvångsomhändertagande av barn: en studie av lagarna, professionerna och praktiken under 1900-talet*. Stockholm 1993

Montesino Parra, Norma: *Zigenarfrågan: intervention och romantik*. Lund 2002

Sandgren, Claes: *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, upplaga 2:1. Stockholm 2007

Strömberg, Håkan & Lundell, Bengt: *Speciell förvaltningsrätt*, upplaga 18:2. Malmö 2011

Svensson, Birgitta: *Tattarnas kulturella formering: kontinuitet och förändring i utanförskapets konstruktion. I: Kriminalitet, kultur, kontroll: en antologi* (red: Malin Åkerström). Stockholm 1996

Westin, Niklas; Wallengren, Simon; Dimiter-Taikon, Kati; Westin, Charles: *Antiziganism i statlig tjänst: Socialstyrelsens behandling av romer och resande under 1900-talet*. Stockholm 2014

Elektroniska källor

Regeringskansliet: *Regeringsbeslut om strategi för romsk inkludering*, (2012). Hämtad den 8 april 2015 från:
<http://www.regeringen.se/sb/d/15562/a/186402>

Romska ungdomsförbundet: *Romernas historia – vi läser om romer*. Hämtad den 11 maj 2015 från:
http://www.romernashistoria.se/vi_laser_om_romer/index.php

UR Samtiden: *Så mycket mer än ord: Språklagen och minoritetslagen*, (2011). Hämtad den 22 april 2015 från: <http://www.ur.se/Produkter/163546-UR-Samtiden-Sprak-sa-mycket-mer-an-ord-Spraklagen-och-minoritetslagen>